Poštnina plačana v gotovini. Izhaja vsak petek. Leto VIII. Št. 10.

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17
Naročnina četrtletno 15 din
za pol leta 30 din
za vse leto 60 din
Posamezne številke 1.50 din
V zamejstvo celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, 10. marca 1939.

Upravništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta 17
Poštnočekovni račun:
Ljubljana št. 16.176
Rokopisov ne vračamo
Oglasi po tarifu
Tiska Zadružna tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Državni izdatki

Žalostne izkušnje, ki jih imamo Slovenci s centralistično državno upravo za seboj, so menda ozdravile naše naivno mnenje, da se more od države kaj dobiti, ne da bi bilo treba tej za to potrebno protivrednost že v naprej v eni ali drugi obliki tudi prispevati. Razni ljudski zastopniki, ki so se včasih toliko hvalili na ta način, da so naštevali drobtinice, katere so morda res izposlovali iz državne blagajne, danes s tem ne morejo več uspešno nastopati. Naravnost smešno pa se nam zdi, da smo na primer svoje dni izročili svojo deželno bolnišnico v upravo državi z utemeljitvijo, da se bomo na ta način znebili velikega bremena. Podobno smo napravili z učiteljstvom, ki smo ga prevedli iz deželne službe v državno. Kakšni so bili nasledki te politike, ve in občuti danes najbolj oddaljena slovenska vas.

Po tem ozdravljenju in ugotovitvi velikanskih prispevkov, ki jih dajemo državi, se menda ne bomo več obotavljali ob odločitvah, kaj mora samouprava vse prevzeti od centralne državne uprave. Opraviti pa je to treba korenito, kajti ne smemo pozabiti, da je bila v začetku pristojnost posameznih ministrstev in drugih centralnih ustanov razmeroma omejena. Ta pristojnost se je v glavnem po zaslugi visokih uradnikov od leta do leta bolj razširjala, in nazadnje smo prišli tako daleč, da rabimo sedaj že za najneznatnejše stvari privoljenja centralne uprave. Delovanje centralnih ustanov se v tej smeri še ni ustavilo, temveč se še vedno nadaljuje, kar nam prav glasno potrjujejo časopisna poročila o neštevilnih potovanjih v Belgrad, na katera morajo hoditi odposlanstva vseh mogočih ustanov in društev, da skušajo preprečiti ali vsaj omiliti razne nameravane pravilnike, ki imajo navadno le namen, razširiti pristojnost dotičnega, ki ta pravilnik pripravlja. Trud takšnih deputacij je večinoma popolnoma brezuspešen, le tu pa tam se včasih kaj omili, toda še to neredko samo navidezno.

Če hočemo tedaj imeti samoupravo, ki naj bo res samouprava, potem ne smemo samo deliti pristojnosti posameznih ministrstev in drugih osrednjih uprav, temveč moramo vse te ustanove, kolikor niso za skupno državno korist res nujno potrebne, odpraviti in njih posle v celoti prenesti na samouprave. Vsaka samo delna rešitev, ki bi pustila glavo celo in samo od telesa nekaj odsekala, bi bila le začasna, ker bi se skoraj gotovo to telo sčasoma zopet razrastlo, kakor pri tisti nadležni živalici, ki ji telo vnovič zraste, če ga odtrgamo od glave in glavo naprej pustimo v koži.

Glede podlage razmotrivanja, kaj se da odbeliti od osrednje državne uprave, moremo ostati pri preračunu državnih izdatkov. Po preračunu, ki ga sedaj obravnava narodna skupščina, so izdatki predvideni takole:

vrhovna državna uprava	178	milijonov
pokojnine	897	„
invalidnine	153	„
državni dolgovi	1.144	„
pravosodno ministrstvo	456	„
prosvetno ministrstvo	991	„
zunanje ministrstvo	154	„
notranje ministrstvo	631	„
finančno ministrstvo	914	„
vojska in mornarica	2.928	„
stavbeno ministrstvo	236	„
prometno ministrstvo	2.998	„
pošta in brzojav	467	„
kmetijsko ministrstvo	136	„
trgovinsko ministrstvo	56	„
gozdovi in rudniki	282	„
socialna politika in zdravje	255	„
fizična vzgoja naroda	20	„
rezervni krediti	40	„

Pri obravnavanju posameznih gornjih postavk se ne mislim držati tega reda, temveč hočem začeti s tistimi, katerih razdelitev in prenos na samouprave je najlažji in najbolj nujen.

Kolikor se tiče oddelka ljudskega zdravja, bi predvsem ljubljanska bolnišnica zopet lahko prešla iz državne v samoupravno last in oskrbo, kar bi lahko pomenilo skorajšnji konec skrajno žalostnih in obupnih razmer, ki vladajo že več let v tem za vso Slovenijo tako važnem zdravstvenem zavodu.

To ministrstvo je obenem nadzorna oziroma dejansko že precej časa prav za prav tudi upravna oblast nad vsemi drugim obstoječimi socialnimi ustanovami. Med temi so najvažnejše bolniško, nezgodno in starostno zavarovanje delavcev, katerega nosilec je Osrednji urad za zavarovanje delavcev v Zagrebu, rudarsko zavarovanje, ki se izvaja po bratovskih skladnicah, pokojninsko zavarovanje nameščencev in zavarovanje proti brezposelnosti, ki je danes popolnoma v rokah Osrednje uprave borz dela v Belgradu. Poleg tega štejejo semkaj delavske zbornice in še nekatere druge manjše ustanove.

Z opustitvijo tega ministrstva bi morali nujno opustiti tudi Osrednji urad za zavarovanje delavcev v Zagrebu, ki dejansko za zavarovanje ne samo nič koristnega ne opravlja, pač pa pomeni veliko oviro za nemoteno poslovanje okrožnih uradov in pa veliko breme na stroških. Zavarovalni uradi na področju posameznih samouprav bi se morali popolnoma osamosvojiti, in nadzorstvo nad njimi naj bi prešlo na samouprave. Kolikor bi bilo potrebno, da ti samostojni samoupravni zavodi v posameznih vprašanjih enotno nastopajo, je zato pač mogoče najti drugo bolj primerno in seveda nesorazmerno cenejšo obliko, kakor je Osrednji urad za zavarovanje delavcev v Zagrebu ali pa ministrstvo za socialno politiko.

Če se to zgodi, bo brez dvoma sedanji ljubljanski Okrožni urad za zavarovanje delavcev prišel lahko do nove stavbe ali vsaj dviga sedanje, da uradovim nameščencem ne bo treba zaradi pomanjkanja uradnih prostorov opravljati službe v dveh delovnih vrstnih redih, podobno kakor na nekaterih šolah, kjer imajo zaradi pomanjkanja prostora eni razredi šolo dopoldne, drugi pa popoldne. Za ustanovo, ki ima dejansko zbrane velike kapitalije, ki se naravnost morajo naložiti v nepremičninah, je to prav neverjetno in obenem značilno, da njeno poslopje v Ljubljani niti za njene lastne pisarniške prostore ne zadostuje.

Mislim, da bi bilo odveč naštevati še neštevilne druge razloge, ki zahtevajo, da se to vprašanje brez odlašanja uredi. Podobna je stvar z Osrednjo upravo borz dela, za katere obstoj dejansko ni nobene potrebe. Delavske in nameščenske knjižice bodo znale preskrbeti tudi posamezne samostojne borze dela. S čim pa se še vse bavi ta Osrednja uprava, je bolje, da ne govorim.

Pri drugih socialnih ustanovah šteje predvsem nadzorstvo, ki pa že davno ni več samo nadzorstvenega, temveč s svojimi posegi v upravo že tudi bolj ali manj upravnega značaja.

Razume se, da je v tej zvezi treba odpraviti tudi uredbo o nalaganju imovine socialnih ustanov in pa vse sklade, ki so nastali na pobudo tega ministrstva oziroma teh osrednjih uprav. Sklade bi bilo potrebno razdeliti na bodoče samostojne samoupravne zavode v razmerju, kakor so imeli ti skladi dohodke iz dotičnega ozemlja. (Dalje.)

A. Bercieri.

Najpotrebnejše delo

Za 1. letošnji marec je prineslo »Jutro« uvodnik »Najbolj potrebno delo za slovenstvo«. V njem piše o pojemanju porodov v Sloveniji in si dela skrbi o tem »vznemirjajočem dejstvu«. Koliko so te skrbi vredne, to ve vsakdo, ki tudi ve, da je bilo prav vse delo jutranjih ljudi naravnano tako, da je spodjedalo, móralo spodjedati življenjsko moč našega naroda. Če si ogledamo ta njegov sestavek v nekaterih bitnejših delih, bomo dobili svojo trditev spet in zlahka potrjeno na najbolj neovržen način.

Najprej seveda prihaja »Jutro« s statistiko:

Objavljeni podatki so pokazali, da je Slovenija v pogledu števila rojstev na zadnjem mestu med vsemi ostalimi pokrajinami Jugoslavije in da ob takem neugodnem razvoju ni več daleč tisti čas, ko bo Slovencev v državi le še 5 odstotkov.

Tu je treba jutranjo trditev najprej popraviti. Res je, da Slovenci po številu nazadujemo, toda ne samo zaradi padanja rojstev. Mnogo bolj nas tolče izseljevanje. »Jutro« dobro ve, da gre 45% vseh jugoslovanskih izselnikov v zamejstvo v naše breme, ki nas je komaj 8% prebivalstva. K temu prihaja še veliko število izselnikov v južne kraje naše države, v večinoma jako slabe, dostikrat prav obupne razmere. Izseljevanje, neorganizirano in brez vodstva, je nekaj, kar nam zlasti **v današnjih razmerah** najmanj toliko spodrezuje korenine naše življenjske moči, kakor padanje rojstev, če ne še huje.

In »Jutro« tudi prav natančno ve, kje je vzrok tega izseljevanja. V tem, da se pri nas ne more razvijati obrt in industrija, ki bi edino mogla, dati prebivalstvenemu naraščaju dela in kruha doma. Razvijati se pa ne more, ker so nam dali jugoslovenski nacionalci centralizem, pri čemer je treba spet kedaj poudariti in pokazati na dejstvo, da je bil centralizem uveden samo s pomočjo **slovenskih unitaristov**, ali bolje unitaristov iz Slovenije: če bi ti ne bili glasovali za vidovdansko ustavo, bi sploh ne bila nikoli sprejeta in ne bilo bi centralizma, ki nam je do danes vzel že nad 17 milijard narodnega imetka. Takoj, ko je dobil centralizem oblast, je začel po načrtu uničevati gospodarsko življenje slovenskih krajev. Zgodovina slovenske industrije po vojni je zgodovina bojev s centralizmom zoper »demontiranje«, zoper selitev na jug, zoper previsoka javna bremena v primeri z obremenjevanjem industrije v južnih krajih, zlasti v Belgradu, za enakopravnost pri javnih dobavah in delih. Pa ni vse skupaj nič pomagalo. Dve številki bosta ponazorili to hiranje naše industrije: leta 1930. je bilo delavcev pri industrijah v drugih banovinah 534.000, v Sloveniji 97.000, leta 1937 pa 586.000 oziroma 94.000!

Velik prirast torej na jugu, sploh nobenega prirasta, ampak celo nazadovanje pri nas! In to kljub temu, da so bili pogoji za večino industrij pri nas ugodnejši, kakor na jugu.

Razen tega pa je bila Slovenija od nacionalnega centralizma še davčno preobremenjena. Večkrat smo že pokazali, kako se je obremenjevalo naše gospodarstvo z javnimi dajatvami in z njimi podpiralo gospodarstvo na jugu. Prav jutranjiki so omogočili politiko, da si je moral naš industrialec tako rekoč sam kopati grob. Neglede na to, da trajnega odjema treh četrt milijarde na leto ne bi prenesel tudi močnejši in bogatejši organizem, kakor je naš.

Naš delavski in kmečki prirast je torej moral po veliki večini ali v tujino, če je hotel živeti in si ustanoviti družino, ali pa postopati doma brez prave mogočosti obstanka. V obeh primerih pa je bil za našo življenjsko dinamiko zgubljen, če ji ni bil v drugem primeru celo včasih v škodo.

Spet kedaj bi hotelo »Jutro« speljati vse vprašanje v napačno smer, ko pripoveduje:

Dasi nam statistika leto za letom predočuje ta skrajno nezadovoljivi položaj, gre borba nekaterih kratkovidnih ljudi še vedno samo v smer formalne obrambe našega jezika in naše samobitnosti, dasi mora biti danes že vsakomur jasno, da v Jugoslaviji nista

Modno blago

Nogavice, rokavice, vsakovrstno damsko in moško perilo, žepni robci, brisače, ščetke, krojaške in šiviljske potrebščine kupite

najugodneje pri

Petelinc, Ljubljana

ob vodi, blizu Prešernovega spomenika

v nobenem oziru ogrožena. Ako bi se ta po nepotrebnem potrošena energija obrnila v pozitivnejši pravec, bi se skupnim naporom laže posrečilo ustaviti nazadovanje našega življa in tako obvarovati Slovence pred resničnimi nevarnostmi, ki nas ogražajo.

Tista obramba našega jezika in naše samobitnosti pa morebiti le ni bila tako kratkovidna in »formalna«, kakor bi nam to hotelo »Jutro« natvesti. Že »formalno« ne, ker so vsi tisti, ki so uničevali naše gospodarstvo, bili zmeraj tudi natančno isti, ki so precej neformalno hoteli likvidirati naš jezik in našo narodno samobitnost. Sovražnik je bil torej v obeh primerih isti. In če ga je kdo — po svojem posebnem nagnjenju ali posebnih razmerah — udaril, ko se je zaletaval ob naše kulturne dobrine, ga je oslabil tudi kot škodljivca našega gospodarstva. Sicer pa naj h koncu pripomnimo še »neformalno«, da tudi stvarno ni mogoče ločiti enega boja od rugega. Boj za slovensko učno knjigo, za vseučilišče, za zdravstvo, za šolstvo posega na primer kar najbolj krepko v obojno področje.

Vendar »Jutra«, tega oznanjevalca nacionalne, centralistične, unitaristične, ali kratko in malo jugoslovenske misli, to padanje še ne skrbi toliko. Bolj za uvod mu je bilo, da spelje razravnavanje v druge vode in da se omahujočim vernikom predstavi kot skrben varuh naših koristi. Zdajci se mu zdi, da je vsemu skupaj samo vzrok višja civilizacija, pa se dela, ko da je tole poglavitno:

Poleg pešajoče rodne sile, ki je morda spremljevalna okoliščina višjega civilizačnega stanja, pa tepe Slovence še neka druga nesreča, ki bi ji morali učinkovito stopiti nasproti ravno zaradi tega višjega nivoja. Ta nesreča je naravnost katastrofalna smrtnost našega naraščaja. Do desetega leta življenjske dobe nam pomrje kar petina vseh otrok; od teh v dobi do dveh let starosti 138 na tisoč. To ogromno število otroških rakvic je še bolj kakor padajoče število rojstev vzrok, da se število Slovencev v državi stalno zmanjšuje v primeri z ostalimi banovinami.

Kaj naj rečemo spričo te stoodstotne neženiranosti ob **vsakomur** znanih dejstvih? Ob dejstvu, da nimamo zaradi centralizma ne primernih bolnišnic ne zavetišč? Ob dejstvu, da otroci brezposelnih staršev pač ne morejo biti bohotnega zdravja? Ob vseh drugih dejstvih, izza katerih se reži koščeni obraz jugoslovenskega centralizma?

Samo eno: danes je »najbolj potrebno delo za slovenstvo« pobijanje vsega, kar nam je jugoslovensko centralistično nacionalstvo hudega storilo. In razen hudega nam sploh ni ničesar storilo.

Slabi razlogi

V zadnjih številkah smo navajali z natančnimi podatki, kako se je vodila v naši državi vseh dvajset let politika zapostavljanja slovenskih in hrvaških pokrajin v prilog srbskim. Sicer je pa to stvar, ki jo je v bistvu priznala sedanja vlada, ki je tudi obljubila, da jo popravi. Kljub temu pa noče iti to »Samoupravi« v glavo — menda se še zmeraj ni mogla popolnoma izmotati iz Stojadinovićevega objema. Zato govori dne 28. p. m. o »napačnem razumevanju, iz katerega izhajajo napačni sklepi«. Pripoveduje namreč o obravnavah v finančnem odboru, ko se je trdilo, da se krediti porazdeljujejo neenakomerno, pa meni:

Mi ne pravimo, da bi se ne moglo zgoditi, da kakega leta ne bi dobila ena pokrajina mnogo manjše kredite za koristne naložitve, kakor druga, toda v tem se ne smejo videti kake plemenske ali strankarske namere, ampak zgolj in samo želja, da se pomaga najprej tistemu, ki tisti hip najbolj potrebuje, a šele potem ostalim pokrajinam.

Oj, »Samouprava«, če bi tako bilo! Če bi res samo »kako leto« dobila ena pokrajina več kakor druga! Če bi ne trajalo tisto čudno leto, ko dobi ena pokrajina več od druge, že dvajset let, in če bi zmeraj in zmeraj ne bila ena pokrajina, ki je zmeraj neslovenska in nehrvaška, tista, ki je tisti hip najbolj potrebna, četudi je že vsega dobila! In če bi slovenske in hrvaške pokrajine ne bile zmeraj med tistimi, ki po mnenju prejšnjih vladavin niso bile ves dolgi dvajsetletni hip nikoli najbolj potrebne!

Nadalje modruje »Samouprava«:

Vsekako pa velja ena stvar: Tista pokrajina, ki ni zastopana v skupščini in ki nima svojih zastopnikov na odločilnih mestih, ostaja kaj pogosto nezadovoljena s svojimi zahtevami, ker nima nikogar, ki bi bil tolmač njenih nastrojenj in potreb. Lahko se je torej zgodilo tudi to, da so si kraji, ki imajo svoje zastopnike, razdelili kredite, ne da bi zmeraj upoštevali tistega, ki ni navzoč.

Mi bi na tem mestu kar lahko obnovili zgorajšnji primer o ljubljanski bolnišnici in belgrajski tiskarni, pa bi vprašali »Samoupravo«, kako je to mogoče, saj so bili vendar Slovenci zmeraj v skupščini, če ne od ene pa od druge stranke, in zmeraj so pridno glasovali za vse mogoče preračune. Pa vendar niso mogli doseči niti, da bi se njihni neodložljivi, človečnostni zahtevi dala prednost pred napravo, ki bi imela v najboljšem primeru nekakšen fiskalen pomen.

Sicer pa vabimo vsakega, vabimo tudi »Samoupravo«, da si ogleda nekoliko dejstva in številke, ki so jih te dni spet priobčevali razni listi, zlasti hrvaški. Kdor jih bo primerjal, bo ugotovil sicer zanimivo, a za poznavalca stvari prav nič iznenadljivo dejstvo, da Hrvatje v celoti ne samo niso prav nič slabše odrezani od Slovencev, ampak celo v marsikaterem pogledu precej bolje. Pa vendar z malimi izjemami niso bili nikoli v vladi in skupščini, medtem ko so Slovenci bili zmeraj tam in ko bi se nam moralo po tem najnovejšem »Samoupravinem« nauku naravnost imenitno goditi. Ne, s takimi razlogi in dokazi ne bo »Samouprava« Hrvatov nikoli prepričala, da je njihna politična abstinenca škodljiva. Saj bi nosili njihni zastopniki samo po nepotrebnem odgovornost za politiko, ki bi bila hrvaškemu narodu prav tako v škodo, kakor mu je bila, ko jih ni bilo zraven.

Res, videti je, da se »Samouprava« še zmeraj ni znašla v novem položaju. Sicer ne bi delala s starimi načini.

Samouprava, ki ni

Dne 1. letošnjega marca je bilo v skupščini govorjenja tudi o samoupravi. Govoril je o njih slovenski poslanec dr. Jože Lavrič, in sicer takole, kakor posnemamo po »Slovencu«:

Govornik opozarja poslance, naj se nikar ne plašijo besede samouprava. Če so samo z malo večjo pozornostjo pregledali državni preračun, so se lahko prepričali, da bi največji del vseh državnih izdatkov v vseh primerih, naj bo oblika države takšna ali drugačna, ostal v rokah centralne oblasti. To, kar prihaja danes v poštev za decentralizacijo, za prenos na samouprave, ne presega več kakor 20.25% državnega preračuna. Morda bi kdo očital, nadaljuje govornik svoja izvajanja, da gleda na ta problem materialistično in da je treba na ta problem gledati z nekega drugega ideološkega vidika, toda govornik poudarja, da ravno vsi ideološki vidiki govore za samoupravo. Kakor hitro bo narod dobil široke samouprave, bo takoj prenehal in odpadel velik del bodisi opravičenih bodisi neopravičenih pritožb proti centrali. Narod bo sam uvidel, kaj lahko s svojim denarjem napravi in česa ne more. Izostale bodo neopravičene zahteve in prav tako neopravičeni očitki o centralni oblasti.

Iz tega govora izhaja nekaj zanimivih dejstev in nasledkov.

Pred vsem vzbuja pozornost na stotinke odstotka izračunani delež samouprav pri državnem preračunu. To kaže, da gre za načrt, ki ga je govornik — ali njegova skupina — v podrobnosti izdelal in ki ga hoče zagovarjati in braniti, ki se mu torej zdi primeren in pravilen.

Drugič izhaja iz teh besed, da jih je v skup-

Dr. Jos. Regali:

Ob dvajsetletnici slovenske „Narodne galerije“

(Nadaljevanje.)

Podobna je bila stvar tudi z **zbirko cizelerskih in kolajnarskih del Franca Šege,** ki bi vsekakor spadala v oddelek za kiparstvo, kakor sem že zgoraj omenil, čeprav drugod umetnostne galerije ne zbirajo teh del, imajo pa zato posebne zbirke na primer v Benetkah Museo Corrèr, v Milanu Museo archeologico, v Bolonji Museo civico, prav tako pa tudi v Parizu, na Dunaju, v Londonu in v Berlinu. Slovenci smo imeli v 18. stoletju dva velika cizelerja-umetnika, ki sta sicer živela v Monakovem oziroma v Neaplju, Franca Šego in Hribernika (Berger), in ki sta imela mednarodni sloves. Leta 1931. sem v Monakovem iskal Šegove medajle in sem jih našel v stari kovnici za denar (Münzamt). Obiskal sem nato več trgovcev z medajlami in numizmatiko, in nazadnje sem našel nekoga, ki se je zavezal preskrbeti zbirko poglavitnih Šegovih medajl, ki bi napolnila srednjo veliko vitrino. »Narodni galeriji« sem potem sporočil naslov in znesek (zdi se mi, da je šlo za kakšnih 10.000 ali 15.000 dinarjev), ki bi ga bilo treba odšteti. Ta znesek je bil pa manj kot maloten za celo, četudi mogoče ne popolno zbirko Šegovih del, in vem, da sem se čudil, čeprav se z numizmatiko nisem ukvarjal, da je mogoče tako poceni dobiti Šegov oevre. Odbor »Narodne galerije« je pa bil bolj moder in je mislil, da mu dela Franca Šege niso potrebna! Tudi »Narodni muzej«, ki takrat menda res ni imel potrebnih sredstev, ni prijel za stvar. Bila je priložnost spet zamujena.

Eden izmed **poglavitnih vzrokov,** da sedanja zbirka »Narodne galerije« ni boljša in popolnejša Odbor »Narodne galerije« je na primer nakupil odlitke grškega in rimskega kiparstva v delavnici — poudarjam: popolnejša, ne pa popolna, ker za ustvaritev resnično popolne zbirke ni bilo ne denarja ne časa — je pa po mojem trdnem prepričanju tudi **napačno načelo, na katerem so poklicni umetnostni zgodovinarji snovali galerijsko zbirko.** Slovenska »Narodna galerija« bi morala biti **predvsem reprezentativna in bi morala estetsko vplivati.** Zbrati bi bilo treba v nji **najboljša in najbolj uplivajoča dela posameznih umetnikov,** ne pa kar mogoče **vse, kar je kakšen umetnik napravil še kot učenec na akademiji in vse poznejše osnutke, študije, risbe in načrte za slike.** Če naj pokažemo podobo pesnika občinstvu in ljudstvu, bomo zbrali v antologiji samo najboljše pesmi in ne bomo na primer Prešerna predstavljali z verzi, ki jih je naredil v gostilni iz zbadljivosti ali pa iz norčije! Slovenska »Narodna galerija« **ne bi bila smela zbirati študijskega gradiva za umetnostno zgodovinski seminar.** Tako gradivo, ki ga je seveda treba ohraniti, bi moral namreč nabirati umetnostno zgodovinski seminar na vseučilišču, ne pa »Narodna galerija«, posebno pa ne toliko časa, dokler še ni galerijska zbirka popolna in ji manjkajo še poglavitne stvari prvih mojstrov, cel legion resničnih umetnikov pa sploh v nji še ni bil zastopan! **Umetnostne galerije so namenjene ljudstvu in morajo javne zbirke umetnostnih galerij vplivati na ljudstvo, narodne galerije pa morajo še posebej podati vrhunec tistega, kar je narod ustvaril v umetnosti.** Umetnostno zgodovinsko raziskovanje in kritično razčlenjevanje **ni samo sebi namen,** ampak bi moralo biti le **sredstvo** za poglobitev razumevanja umetnostnega ustvarjanja. Ustvarjanje je nekaj čisto drugega kot kritično gledanje! Florence niso ustvarili umetnostni zgodovinarji, ampak Medicejci. Galerije bi morale biti **same zase** umetnine **posebne zvrsti,** ki naj bi estetično zajemale ljudi s svojo celoto. Celoto pa tvorijo sestavine; če sestavine niso prida, ni prida celota! pariškega Louvrea po iniciativi umetnostnih zgodovinarjev. Res je, da je bil obljubljen za ta nakup prispevek od drugod in da je bil prvotni znesek, ki naj bi bil dan v ta namen, le nekaj nad 10.000 dinarjev, če se prav spomnim. Navsezadnje pa ni bilo prispevka od nikoder in je povrh takratni društveni predsednik Janez Zorman v Parizu stvar tako izpeljal, da so stali odlitki, zdi se mi, okoli 43.000 dinarjev. Pa še ni antična plastika prav zastopana. V okvir slovenske Narodne galerije pa sploh ne spada. Za denar, ki je bil štet za te odlitke — brez vrednosti seveda niso — bi v tistem času lahko dobili precej slovenskih umetnin iz preteklih časov, ki jih še danes nima »Narodna galerija«. Pozneje so nekateri odborniki povzročili tudi nakup Langusovih, Šubičevih in Kavčičevih risb za »Narodno galerijo«. Te stvari je bilo res treba rešiti, kupiti bi jih bil pa moral **kdo drugi,** in so danes v arhivu »Narodne galerije«, ne pa v zbirki, kakor tudi ne spadajo. Tudi v skladišču »Narodne galerije« je precej stvari, ki so bile pridobljene in plačane, pa ne bodo nikoli visele v javni zbirki. Nakupljene so bile dostikrat stvari, ki jih je pač kdo ponudil, čeprav niso bile najboljše delo tistega umetnika, zato da je bil tisti umetnik pač zastopan v zbirki. Prav bi pa bilo, da bi po **načrtu iskali najboljše stvari** vsakega umetnika in bi jih poskušali pridobiti, četudi je tako delo težavno in sitno, pelje pa edino do pravega cilja. Kdor ima resen namen in visok cilj pred seboj, se ne boji ovir in težav. Slovenstvo sploh in posebej še slovensko kulturno prizadevanje mora stremeti za **kakovostjo,** kar je bilo že neštetokrat poudarjano, ker se v kolieni — ki sploh nima absolutne vrednosti — ne more uveljaviti, če naj ima slovenska kultura res pomen! Majhni narodi laže ustvarjajo kakovostno kot veliki, ker jim vse stvari stoje bliže in imajo o vseh svojih ustvaritvah boljši pregled, tako da majhni narodi laže nastopajo zoper šarlatanstvo in odklanjajo skaze kot pa veliki.

(Dalje prihodnjič.)

ščini, ki niti za tako samoupravo niso, sicer bi ne bilo treba govorniku, prigovarjati jim. Ker pa to nedvomno ne more biti nihče iz opozicije, prvič že zaradi tega, ker je v skupščini skoraj ni, in drugič ker je ta za vse drugačno, namreč za pravo samoupravo, sledi iz tega nujno, da gre samo za poslance iz JRZ, ki jih skuša govornik prepričati in pridobiti. Ker jih mora pa šele v javnem govoru pridobivati, izhaja nadalje spet, da je za večino JRZ in torej za večino sedanje skupščine teh 20.25% samoupravam dodeljenih financ največ, na kar bi utegnila pristati.

Tretjič izhaja že samo iz višine tega deleža samouprav pri državnih financah, da ne more biti besede o kaki resnični samoupravi. Tudi zgolj aritmetično bi se moglo o njej govoriti šele, ko bi ta delež presegal vsaj polovico državnega preračuna, ko bi torej na primer dosegel najmanj 50.25%, ne pa 20.25%. Neglede pa na zgolj računsko stran te udeležbe je vendar bistvo vsake resnične samouprave v tem, da sama upravlja ne samo izdatke, ampak da zlasti in v prvi vrsti odloča tudi o tem, kako naj se denar za te izdatke pridobi, to se pravi, da mora imeti samouprava pravico, sama nalagati javne dajatve in seveda tudi sama razpolagati z njimi. Ne pa, da bi se morebiti nadaljevala raba, ki so jo uvedle prejšnje vladavine, ko je na primer naša slovenska pokrajina za svoje skromno samoupravno področje z velikim trudom in še večjimi žrtvami prebivalstva iztaknila nekaj za silo donosnih davčnih virov, pa je takoj dobil centralizem skomine po njih in jih uedinil. Pri taki »samoupravi« se je res moralo zdeti, kakor da je bila njena naloga, da išče virov za centralizem in ga z njimi krepi.

Četrtič nam prihaja kar sama od sebe politično zanimiva vzporedba. Že pred nekaj leti je napravil bivši dravobanski podban dr. Pirkmajer, tog centralist in pripadnik centralistične JNS, načrt za samouprave. Po tem načrtu bi jim šla največ četrtina državnih dohodkov. Ta Pirkmajerjev načrt se je štel za nekakšen uradni samoupravni načrt JNS. Slovenska javnost ga je enodušno odklonila — hrvaški se niti ni zdelo, da bi se ukvarjala z njim, tako malo je upošteval njene zahteve. Tudi mi smo takrat zavrgli ta načrt že v njegovih osnovah. Videti pa je, da se hoče, poslabšan od četrtine na petino, ta načrt vrniti, sedaj pod zastavo JRZ.

Petič je očitno, da Hrvatje na kak tak načrt ne bodo nikoli pristali — menda res ni treba spet na dolgo praviti, zakaj. V bistvu bi pač samo podaljševal centralizmu življenje. Kajti slej ko prej bi se ustanavljali lahko v Belgradu donosni fondi, zidale z našim in hrvaškim denarjem nepotrebne stavbe, demontirala naša obrt in industrija, neenakomerno nalagali davki in kar je še takih centralističnih dobrot.

Ne maramo drobtinic, ko nam gre kos kruha, ki je naš!

Opazovalec

Država in slovensko „Narodno gledališče“

»Hrvatski dnevnik« z dne 2. marca tega leta je priobčil daljši sestavek, v katerem je dokazal, da je bilo hrvaško »Narodno kazalište« v državnem preračunu hudo zapostavljeno nasproti belgrajskemu »Narodnemu pozorištu« in drugim srbskim gledališčem. Po »Hrvatskem dnevniku« je prejelo belgrajsko »Narodno pozorište« iz državnega preračuna za leto 1938/39. rednega prispevka 6,361.691 din, zraven tega pa še po sklepu ministrskega sveta z dne 8. oktobra 1938 »za potrebe« 1,000.000 din, skupaj torej 7,361.691 din, hrvaško »Narodno kazalište« pa samo redni prispevek 4,384.161 din, zato mu je pa bilo dovoljeno, da se je zadolžilo pri Državni hipotekarni banki za 13 milijonov dinarjev, za katere mora plačevati visoke obresti in amortizacijo, in to iz kinematografskega dinarja, ki ga odrajtuje Zagreb sam dva milijona dinarjev na leto. »Hrvatski dnevnik« poudarja tudi, da je država iz rednega preračuna dajala za gledališke stavbe na srbskem ozemlju in da je bil belgrajski »Manjež« dvakrat prenarejen in ko je pogorel, je bil spet na novo sezidan.

Stališče »Hrvatskega dnevnika« je popolnoma upravičeno. Treba je pa, da pri ti priložnosti ugotovimo tudi, koliko prejema ali je prejelo slovensko »Narodno gledališče« v Ljubljani iz državnega preračuna. Do leta 1937/38. je prejemalo slovensko »Narodno gledališče« le okroglo 2,900.000 dinarjev na leto, v preračunskem letu 1938/39. je pa dobilo 3,392.000 dinarjev, za prihodnje preračunsko leto pa naj bi dobilo 3,950.000 dinarjev. Zadnji znesek se zdi na videz še kolikor toliko primeren, če vzamemo za podlago davčne dajatve Slovenije, hrvaškega in srbskega ozemlja. V resnici pa ni, ker je treba upoštevati tudi vse tiste izdatke, ki jih je dajala, jih daje in jih misli dajati še v večji meri država za gledališke stavbe v srbskem ozemlju. Poslopji slovenskega »Narodnega gledališča (operno in dramsko) vzdržuje namreč banovina, medtem ko vzdržuje in zida gledališka poslopja v srbskih mestih država, ki vzdržuje tudi stavbo hrvaškega »Narodnega kazališta«. Če računamo samo vzdrževanje, popravila in tekoče prenaredbe samo za gledališka poslopja v Belgradu, Skoplju, Sarajevu, na Cetinju in v Zagrebu, je dajala in še daje država na leto povprečno najmanj dva in pol milijona dinarjev in je dala v ta namen v dvajsetih letih, to je od leta 1918., gotovo vsaj 25 do 30 milijonov. V Belgradu je »Manjež« država povrh dvakrat prezidala in ga, ko je pogorel, na novo postavila. Država je sezidala novo gledališče v Skoplju, ki je precej večje kot ljubljansko operno gledališče in ima najsodobnejšo opravo, v Sarajevu in na Cetinju je država gledališki poslopji povečala in prezidala, v Nišu zida sedaj novo gledališče. Številk za te izdatke in za prej omenjeno stalno vzdrževanje gledaliških poslopij nimamo sicer pred seboj in po večini tudi niso bile priobčene, vendar pa smo prepričani, da se ne motimo, če trdimo, da je za nova gledališka poslopja, velike prezidave in povečanja gledaliških stavb zunaj Slovenije država v zadnjih dvajsetih letih dala vsaj 60 milijonov dinarjev. V Belgradu bodo pa postavili novo operno gledališče za 60 milijonov. Po našem prepričanju je dala država doslej kakšnih 150 milijonov dinarjev za gledališke stavbe zunaj Slovenije!

Če vzamemo za podlago davčne dajatve Slovenije, ki znesejo 16% vseh državnih dohodkov, bi morala Slovenija dobiti od omenjenih 150 milijonov 16 odstotkov, torej 24 milijonov dinarjev. Če bi jih bila v preteklih 20 letih v resnici dobila, bi bilo lahko že sezidano v Ljubljani novo operno gledališče, kakršno je Ljubljani, središču Slovenije, potrebno. Tako operno gledališče, ki bi imelo prostora za kakšnih 2000—2200 gledalcev, bi stalo kakšnih 35 milijonov dinarjev in bi moralo biti postavljeno kje v sredini mesta, ne pa na robu kot je sedanje. Če bi računali še stavbišče pet milijonov dinarjev, bi rabili skupaj 40 milijonov. Če bi država dala 24 milijonov in bi prodali sedanje dramsko gledališče (to bi bilo pred leti laže mogoče kot danes), bi rabili le še kakšnih 10 milijonov in bi banovina in ljubljanska občina najeli posojilo v ti višini ter bi ga počasi amortizirali, tako da bi letne obresti in amortizacija ne znesli nedosegljive vsote. Postavili bi pa res reprezentativno opero. Sedanjo operno gledališče, ki bi ga bilo treba nekoliko povečati, da bi imelo prostora vsaj za 1000 gledalcev, bi pa prevzela drama, ki ima sedaj premajhno poslopje. Pri sedanjem opernem gledališču bi bilo predvsem treba poglobiti oder. Tako bi bilo rešeno vprašanje slovenskega »Narodnega gledališča« tudi v tvarnem pogledu ker bi prišlo do znatno večjih dohodkov iz vstopnine, ker bi lahko vstopnino znižali, pa bi bil obisk zato še enkrat večji, ker je gotovo, da bi ljudje hodili potem rajši v gledališče kot v kinematografe, če ne bi plačevali v gledališču dosti več kot v kinematografih. Dandanes pa tako nizka gledališka vstopnina ni mogoča, ker gre v sedanji poslopji premalo gledalcev.

Ogrožena svoboda?

Prijatelj našega lista, ki so mu razmere na sedanjih srednjih šolah precej znane, nam pošilja naslednji sestavek v dopolnilo sestavku o »Vzgoji« v zadnji številki. Priobčujemo ga radi po načelu, da vsaka iz poštene volje porojena beseda samo koristi. Ured.

Vaš dopisnik mkv je napisal nekaj tehtnih misli o veliki odgovornosti sodobnih vzgojiteljev naše mladine, ki bo morala v prihodnjih dneh nositi v glavnem vse slovensko življenje. Vzgoja te mladine, fantovske in dekliške, mora biti zato res silno skrbna in korenito premišljena. Le tako bo ta mladina ostala narodno zavedna in nravno zdrava, kar je najlepše poroštvo za našo bodočnost. Seveda je za ta cilj potrebno složno delo vseh poklicanih vzgojiteljev, zlasti dóma in šole, pa tudi javnost se mora na to ozirati in to delo podpirati. Če pa se pojavijo kateri koli kvarni vplivi, ki ogražajo narodno zavest ali nravno zdravje doraščajoče mladine, je stvar vsega naroda, zlasti pa pristojnih šolskih oblasti, da mladino pred temi vplivi zavarujejo in krivce poklicejo na odgovor.

Bilo bi prav zanimivo ugotoviti, koliko se današnja mladina zanima za svojo slovensko stvar, koliko se zanima za našo zgodovino, za našo lepo knjigo, likovno umetnost, gospodarske in družabne razmere. Prav tako važno pa bi bilo, če bi nam kdo vsaj približno orisal nravno raven sodobne mladine. Glede deklet v srednji šoli toži dopisnik, da narašča število nezakonskih otrok, ki so jim matere srednješolke, in to posebno v Ljubljani (!). Ne vem sicer, na kakšne podatke se dopisnik opira, a njegovo opozorilo je vsekakor zelo umestno. Prav navedeno žalostno dejstvo pa nalaga resno vsem vzgojiteljem in šolskim oblastem, da v bodoče take primere preprečijo in da zavarujejo našo dekliško mladino pred kvarnim vplivom ulice, ljubljanskega »velemesta« in njegovih kavalirjev.

Treba bi bilo posvetiti v nekatere brloge, prepovedati nekaterim organizacijam prirejanje plesnih vaj za mladino, strožje cenzurirati razne opolzke filme in reklamo po ulicah, preprečiti prodajanje ali izposojanje plaže v javnih knjižnicah, poostriti policijsko nadzorstvo po tivolskih in drugih samotnih sprehajališčih, kakor imajo menda to v precej svobodni Holandski, in podobno. Pa tudi šolska vodstva naj bi dala mladim, le preveč naivnim dekletom korenit pouk, in nekaj strahu tudi ne bo škodilo.

G. dopisnik sicer poudarja, da mora vzgojno skrbstvo po naših gimnazijah še posebno upoštevati svobodo in človekovo osebno vrednoto. Res je, a ta svoboda ne sme biti neomejena. Mladini, zlasti dekliški, ki često slabo poučena, nravno šibka, brez trdne opore od doma in neverjetno naivna, da verjame vsaki tiskani črki in prijazni besedi, drvi v svojo lastno nesrečo, je treba veščega, včasih tudi trdega vodstva, da ne zdrkne. Same lepe besede marsikje ne izdajo kaj prida. Zato se mi zdi prav umestno, da so na nekem dekliškem zavodu (menda enem) začeli vzgojitelji razmišljati, kako bi si v danih razmerah pomagali in bi z nekaterimi odločnimi ukrepi zavarovali svoje dijakinje pred nevarnostmi, ki jim prete. Mnenja sem, da bi morala vsa naša javnost tako iniciativo v domačem šolstvu pozdraviti, predvsem pa starši, če bo tudi eno ali drugo dekle malo zabolelo. Kar se pa tiče grožnje, da bodo tista dekleta, ki jih bo profesor videl na ulici v moški družbi, brezpogojno izključena, piscu, ki se tudi zanima za razmere na dotični gimnaziji, ni znano, da bi bila res razglašena po razredih. Če je pa kateri izmed profesorjev tako zaropotal, naj se pa dopisnik nikar ne boji, da bi se dekleta preveč prestrašila. Pa da bi se vsaj! Gotovo pa je, da brez pametne odločnosti in strogosti nikdar ne bo bolje in so vse pritožbe odveč. drd.

Proti dohodnini

»Trgovski list« je prinesel dopis iz trgovskih krogov, v katerem zavzemajo ti stališče proti predlogu univ. doc. dr. V. Murka, ki se je v svojem nedavnem predavanju o neposrednih davkih izjavil za znižanje drugih davščin in uvedbo osebne dohodnine. Svoj odpor opirajo na utemeljitev davčnega odbora narodne skupščine, s katero je ob sprejemu zakona o neposrednih davkih leta 1928. obrazložil svoje stališče, zakaj je v novem zakonu izločil osebno dohodnino. Ta obrazložitev se glasi:

Pri obravnavi tega zakonskega predloga je imel odbor za potrebno, da izloči iz predloga dohodnino. Ta davčna vrsta je že obstajala v nekaterih delih naše domovine, toda njeno izvajanje ni bilo v skladu niti s potrebami naših državnih financ, niti s potrebami davčnih zavezancev. Naša administracija še ni dorastla za ta fini davčni instrument, ki predstavlja najbolj sodobno davčno obliko. Uveljavljenje te davčne vrste se je moralo za neko dobo odložiti, predvsem zaradi naše državne uprave, kateri bo izvajanje in izenačenje donosnih davkov povzročilo tako dosti dela. Treba bo še dosti časa, da ji bo mogoče to nalogo obvladati.

Mi smo mnenja, da ta utemeljitev davčnega odbora čisto jasno govori za to, da zahtevamo decentralizacijo neposrednih davkov, in v korist Slovenije bi bilo, da se tudi naše trgovstvo odloči za takšno stališče. S tem bi tudi odpadla okolnost, da bi se moralo postaviti proti uvedbi osebne dohodnine, ki je končno vendarle danes najbolj pravičen davek. A seveda je gotovo, da bi uvedba dohodnine ob sedanjem davčnem sestavu in načinu spet samo Slovenijo obremenjevala.

Srbska sodniška štampiljka

V izvršilnih stvareh rešujejo sodišča predloge po večini tako, da pritisnejo na predlog štampiljko, na kateri stoji, da sodišče predlogu ugodi in so navedeni tudi stroški, ki jih ima povrniti zavezanec. Zraven te štampiljke, je pritisnjena štampiljka s sodnikovim imenom in s pripombo, da je odpravek sodnega sklepa pravilen, in pod to štampiljko se podpiše pisarniški uradnik, ki sklep odpravi. Na pogled smo pa dobili tri izvršilne sklepe iz meseca svečana t. l., ki jih je izdalo okrajno sodišče v Prevaljah. Na vseh teh sklepih je pritisnjena druga štampiljka s sodnikovim imenom in s potrdilom sodnijskega pisarniškega uradnika, da je odpravek pravilen — v srbskem jeziku v cirilici. Zdi se nam, da je to prvi tak primer v Sloveniji, da je na slovensko vlogo bila izdana od sodišča v Sloveniji rešitev deloma v slovenskem, deloma v srbskem jeziku, ker je vsekakor tudi druga štampiljka del sodnijske rešitve. Čeprav je prišla na zadevne sklepe druga štampiljka morda zaradi kakšne posebne okolnosti, ki pa strankam ni znana, je treba to v prihodnje predrugačiti, ker so Prevalje v Sloveniji in ima prevaljsko sodišče druge uradne štampiljke pravilne, tudi za ime sodišča, ki ga imenuje pravilno »okrajno« sodišče v Prevaljah.

Banovinske samouprave

Po mnenju »Hrvatskega dnevnika« so banovinske samouprave samo fikcija, to pa iz razloga, ker pomenijo v današnji ureditvi samo novo bre-

me za prebivalstvo. List navaja zglede, da je morala postaviti v Zagrebu banska uprava dve gimnazijski poslopji na svoje stroške, medtem ko je na primer v Belgradu zidala država štiri gimnazije, seveda v breme državnih dohodkov. Nadalje je v Belgradu zidala država štiri podvoze za 30 milijonov dinarjev, v Zagrebu pa jih je morala občina na svoje stroške. Nadaljnji zgled za trditev lista naj bi bilo dejstvo, da je plačati v Zagrebu 640 din mestnih in 67 din banovinskih doklad, v Belgradu pa za 31 odstotkov manj. Kaj naj bi k temu še pristavili za naše slovenske razmere? To, kar je že vsakomur znano, da se plačuje pri nas še več banovinskih doklad kot v Zagrebu, da pa se zida še mnogo manj kot tamkaj. Dejstva so torej ista, dasi so za Slovenijo kot revnejšo pokrajino poraznejša.

Načelno važna sodba — popravek

Uredništvu tednika »Slovenija«

Ljubljana, Tyrševa cesta 17.

Dne 24. II. 1939 ste v Vašem tedniku št. 8 na strani 2. in 3., stolpec 2., 3., 4., 5. in 6. priobčili pod napisom **»Načelno važna sodba«** dobesedno sodbo okrajnega sodišča v Novem mestu z dne 1. II. 1938 (opr. št. Kps 29/38). Ker pa ta sodba ni postala nikoli pravomočna, ne more biti govora o kaki načelnosti, zaradi česar blagovolite v prihodnji številki Vašega lista priobčiti glede na določilo § 26. zakona o tisku naslednji popravek:

Zoper sodbo okrajnega sodišča v Novem mestu z dne 1. II. 1938 (opr. št. Kps 29/38), s katero sta bila obdolženca Kralj Josip in Horvat Stanko v smislu § 280. k. p. oproščena prest. po čl. 7. odst. 3. zak. o zaščiti javne varnosti in reda v državi in katero je vaš list objavil dne 24. II .1939, na drugi in tretji strani pod napisom **»Načelno važna sodba«**, je vložil državni tožilec v Novem mestu dne 4. II. 1938 priziv zaradi prekršitve zakona in odločbe sodišča o krivdi, kateremu prizivu je okrožno sodišče v Novem mestu kot prizivno sodišče s svojo odločbo z dne 3. III. 1938 opr. št. Kpr 70/38 ugodilo, izpodbijano sodbo razveljavilo in stvar vrnilo prvemu sodniku na ponovno razpravo s sledečo obrazložitvijo: Kršitev materialnega zakona po § 337. t. l. a kp., ki jo vidi prizivatelj v tem, da dejanje obeh obtožencev ni kaznivo, je podana. Kakor hitro so bile vse politične stranke z zakonom z dne 6. januarja 1929 razpuščene ter so bile dovoljene le samo državne stranke, ustanavlja vsako organiziranje in nabiranje članstva za vsako drugo stranko v objektivnem oziru učin prestopka po čl. 7/3 zakona o zaščiti javne varnosti in reda v državi. Ker pa prvi sodnik ni ugotovil v subjektivnem oziru, če sta se obdolženca zavedala kazenske odgovornosti svojega početja, je potrebna nova razprava, da se da prvemu sodniku možnost, tudi v tem pravcu razčistiti dejanski stan in na novo odločiti o krivdi obeh obdolžencev. Glede na navedeno je bilo prizivu ugoditi in izreči kot zgoraj.

Zato pri obrazloženem ni možno govoriti o načelno važni sodbi.

Državno tožilstvo v Novem mestu

dne 2. marca 1939.

Obiski od zahoda na vzhod

Na daljšo turnejo od zahoda na vzhod se je napotila lady Maureen Stanley, soproga angleškega trgovinskega ministra, kar s posebnim zanimanjem poročajo predvsem nemški časniki. Gospa je 6. marca tega leta predavala v Zagrebu o temi: »The Fruits of Self-Government«, nato pa pojde v Belgrad, Atene in Bukarešto. Človeku se čudno zdi, da gredo vsi toki in podobni obiski redno mimo Ljubljane. Ali Slovenci za Zahod ne štejemo niti ob takih propagandnih obiskih, ali pa je zahodnjaški zemljepis še danes tako pomanjkljiv, da ne ve niti za Ljubljano niti za Slovence? Tu bi človek pač mislil, da smo sami tudi kaj krivi, če po dvajsetih letih svobode zahodnjake še vedno nismo znali opozoriti nase, kakor so to zase napravili Hrvati. Saj imamo tudi v Ljubljani razna društva, ki bi nam lahko omogočila zahodnjaške obiske, ako bi bila malce bolj agilna in živa in bi se zavedala sedanjega časa. Malomarnost z naše strani in nezanimanje ter neupoštevanje s strani Zahoda v današnjih časih mora človeka boleti.

Nova Rooseveltova izjava o demokratičnih vladavinah

Dne 4. marca je imel Roosevelt govor za 150 letnico ameriškega kongresa, v katerem je rekel med drugim:

Zedinjene ameriške države kakor tudi številne druge demokratične države danes ne morejo trditi, da je naša oblika vladavine zastarela ali da bi morali imeti pred očmi vrnitev k tistim sestavom vladavine, ki so se v 2000 letih pokazali, da so ne samo trinoški, pač pa tudi nestalni. V ameriški ustavi je velik jez med našo predstavniško demokracijo in tistimi vladavinami, ki teže za osebnim režimom, kakršen je v zadnjih letih toliko značilen. Pomislimo v prvi vrsti na poroto! Ali je narod te države kdaj primerjal to naše blagoslovljeno pravo z nekimi sodnimi pravdami in kaznimi. Ali ne bi mar mi opustili svojo varnost zaradi tiste varnosti, ki smo jo imeli nekoč? Pomislimo za tem na pravico do zaščite pred neodgovornimi preiskavami in zaplembami in na svobodo posvetovanja in pošiljanja prošenj kongresom zaradi poprave storjenih krivic. Ta pravica je na vrhuncu popularnosti in je neomejena. In svoboda govora? Tudi ta ni z ničimer ogrožena! Nikjer ni pametnega človeka, ki bi mislil, da se svoboda tiska ograža ali da bo ogrožena. Pomislimo za tem na svobodo veroizpovedi. Mi verujemo v svobodo, poroštvovano z ustavo, v svobodo, ki je v tesni zvezi s svobodnimi volitvami, katerih se udeležujejo svobodni moški in svobodne ženske. To predstavlja za vas demokracijo. Demokratične države verujejo v svobodo in to vero izpovedujejo ter dokazujejo v prvi vrsti z izvajanjem svobodnih volitev svobodnih mož in svobodnih žena.

Roosevelt je žel viharno odobravanje in listi poudarjajo ob tej priliki, da postaja Roosevelt junak demokratičnega ameriškega naroda, ki bo znal tudi materialno braniti svojo svobodo in svobodo drugih narodov.

Pravice ni več zvrsti

Po začetni zbeganosti zaradi septembrskih dogodkov se je vzhodna Evropa nekako spet znašla. Usoda Čehov je bila dobra učiteljica. Niti ni bilo treba kake posebne propagande od strani zahodnih demokracij, da se je to zgodilo. Nemci seveda pripisujejo tej propagandi vso krivdo. V tem pogledu je zanimivo, kaj pravi »Times«, za zunanjo politiko Velike Britanije gotovo najbolj odločilni angleški list. V sestavku pod naslovom »Central Europe« piše dne 4. t. m.:

V Nemčiji pripisujejo Franciji in Angliji krivdo za te spremembe. Vendar pa ni nobena obeh demokratičnih držav pri tem naravnost udeležena. Toda one se kažejo skupaj z Združenimi državami kot čuvarji izročila, ki je nasprotno narodno-socialističnemu svetovnemu nazoru, in imajo zato na mnoge dežele, in gotovo tudi na Nemčijo samo, močno privlačnost. Osebna svoboda, pravice državljana do države, nepristransko pravosodje in strpnost nasproti manjšinam so stvari, ki jih še vedno cenijo v Evropi in izven nje.

Tako živi naš človek!

V »Jutru« od 24. letošnjega februarja je izšel listek »V kraljestvu siromakov«, ki opisuje obupno borno življenje naših malih ljudi v turjaških hribih. Na primer življenje družine čevljarja, ki ima šest otrok, ki pa je sam že leta brez dela, ker kmetje nimajo denarja za obuvalo. Najstarejši otrok, sedemnajstletna Francka, pa dela od jutra do večera zobotrebce, za katere zasluži največ 3½ dinarje na dan In to je tudi ves zaslužek te družine. V drugi hiši iste vasi je poročevalec obiskal številno družino: oče jetičen zaradi slabe hrane, samo krompir in žganci brez kruha, brez masti, otroci vsi še nepreskrbljeni, pravi pripravniki za počasno umiranje za boleznijo siromakov, jetiko.

In tako gre povest dalje — še nekaj podobnih ali še hujših primerov nam navaja poročilo. Pri tem pa je zanimivo, da skuša sicer poročevalec nekaj dopovedovati, da bi se dalo morebiti pomagati z javnimi deli iz bednostnega sklada, torej tistega sklada, ki ga morajo zbirati naši delavci in mali nameščenci, a niti ne namigne ne, da bi utegnil biti vzrok te brezprimerne revščine čisto nekje drugje.

Razstava italijanske knjige

V Jugoslaviji je italijansko ministrstvo za narodno prosveto in italijanski zavod za kulturne stike z zamejstvom s sodelovanjem ministrstev za zunanje zadeve in narodno prosveto priredilo razstavo italijanske knjige. Ta razstava je bila na ogled v Belgradu, Zagrebu in Ljubljani, torej v vseh treh središčih naših narodnih individualnosti. V zvezi s tem je pripomniti, da je italijanski ljubljanski generalni konzul, ko se je odprla razstava v Ljubljani, govoril svoj govor v slovenskem jeziku. Vsakemu obiskovalcu je bila brezplačno na razpolago brošurica »Sodobna italijanska kultura«, ki je izšla, dasi po obsegu nekoliko manjša od podobne brošurice v srbskohrvaškem jeziku, za Ljubljano posebej v slovenskem jeziku. Razstava sama je pokazala visoko italijansko sodobno knjižno kulturo po obliki kakor tudi po vsebini, kolikor je bilo moči o tem soditi ob bežnem pregledu, očituje pa predvsem dinamiko italijanskega povojnega in sodobnega narodnega življenja. Če je imela razstava namen poglobiti stike med našo in italijansko kulturo, bo svoj namen mogla doseči, ako se omogoči razstava slovenske, hrvaške in srbske knjige v Italiji, to pa v vseh večjih mestih, od Trsta in Gorice do Rima in Napolija.

Mali zapiski

Stališče poslanca Gabrovška glede svobodnih volitev

Dne 4. marca je poslanec Gabrovšek kot poročevalec finančnega odbora izrekel med drugim, da se mu zdi, da ne koristi sporazumu, če se tako poudarja, da mora vlada izpolniti neke pogoje. »Eden takih pogojev je novi volilni zakon. Mi se volitev ne bojimo in prav zaradi tega lahko tudi vprašamo, zakaj je potreben opoziciji nov volilni zakon? Hrvatje ne bodo nikdar dobili več glasov, kakor so jih dobili sedaj. Za ustvaritev sporazuma ni potrebna nova skupščina, ker je ta skupščina pozdravila deklaracijo kr. vlade, in vsi vedo, da bo vlada storila vse, kar je potrebno, da bo lahko napravila sporazum. Ta skupščina ni ovira za sporazum. Ali pomeni postavitev tega pogoja nezaupanje do kr. vlade? Nam je nujno potreben sporazum. Zakaj potem zahteva po novih volitvah?«

Pred tem je izjavil, da noče biti neskromen, toda kljub temu poudarja, da je izšel iz pokolenja, ki ga je vzgajal nepozabni Janez Krek.

Literarna nagrada

Za desetletnico svojega obstoja je razpisala ljubljanska knjižna založba »Hram« literarno nagrado v znesku 10.000 din za izviren slovenski roman. Slovenske založbe, ki razpisujejo literarne nagrade, so bele vrane, razpisana nagrada pa je že druga nagrada v času kratkega obstoja založbe »Hram«. Razpise takih redkih dogodkov smo imeli včasih priliko brati če ne v tekstu pa vsaj na platnicah naših prvih literarnih revij. Založba »Hram« je danes očitno mnenja, da je to le vsakdanji dogodek, in je za objavo razpisa svoje nove literarne nagrade našla najbolj pripravno mesto za tak veseli dogodek slovenske literature in knjigotrštva v — »Jutrovih« malih oglasih!

Tuja sodba o Ljubljani

Pred kratkim je naznanil romunski zunanji minister Gafencu, da se bo začela delati velika avtomobilska cesta, ki bo vezala Trst skozi Ljubljano, Zagreb in Belgrad z romunskim pristaniščem Constanzo. »Neues Wiener Tagblatt«, dunajski dnevnik, s katerim sta se združila pred kratkim ustavljena staroznana dnevnika »Neue Freie Presse« in »Neues Wiener Journal«, je v zvezi s to izjavo romunskega zunanjega ministra objavil kratek sestavek o novi cesti, ki jo slavi kot paralelo cesti Praga—Hust.

Laizacija v Nemčiji

Po nemških listih posnemamo, da je dosedaj imelo mesto Alfeld pri Hanovru v svojem grbu podobo škofa. Ta podoba škofa bo odsedaj naprej v grbu odstranjena. Namesto nje bo grb tega mesta imel sedaj podobo mestnih vrat, ki jih obdajajo močni brambni stolpi.

Če že ne za nas, je to dejstvo vsaj za mesto Alfeld zgodovinskega pomena, kajti grbi se dosedaj niso menjavali kar tjavdan.

Našim prijateljem!

Naš tednik »Slovenijo« je treba razširiti kar največ mogoče. Prepričani smo, da to žele ne le naši dosedanji naročniki, ampak vsi prepričani Slovenci. Zato prosimo vse naše naročnike in prijatelje, da naj nam pridobivajo novih naročnikov. To zato, da list tvarno podpro in pa da se slovenska misel čimbolj razširi. Našemu tedniku je treba že zaradi kritja stroškov, ki so veliki, novih plačujočih naročnikov, da ne omagamo.

Uprava tednika »Slovenija«

Urednik in izdajatelj: Vitko K. Musek, Ljubljana.